

ROZNOVEANU

Tulcea. Poetă, critic literar și prozatoare. Fiica lui Iancu Roznovschi, medic stomatolog, și a Hrisulei (n. Limona). Primele cinci clase elementare în comuna Baia, județul Tulcea (1953-1958), continuate la Constanța (1958-1960). Urmează Liceul „Mircea cel Bătrân” din Constanța (1960-1964). Absolventă a Facultății de Limba și Literatura Română a Universității din București (1965-1970). Licențiată în știința informației și biblioteconomiei, cu specializare în sistemul de informații (online databases) și cercetare legală, la Pratt Institute din New York (1993-1996, with honors). Redactor și cronicar literar al revistei *Tomis* (1971-1974). În 1974, e concediată, în urma refuzului (în 1973) de a urma cursurile Academiei „Ștefan Gheorghiu”, la propunerea Comitetului de Partid al județului Constanța. I se oferă un post de bibliograf la Biblioteca Județeană Constanța (1974-1975), de unde pleacă, prin demisie, la sugestia directorului. În următorii cinci ani nu se mai poate angaja în presă, deși continuă să publice în cele mai importante reviste literare, fiind colaboratoare permanentă și realizatoare de emisiuni culturale la Televiziunea Română (1976-1980). Abia în 1979, după o audi-ență la Comitetul Central al Partidului, e angajată redactor principal la revista *Magazin* (februarie 1979-aprilie 1989), unde susține două rubrici: „Cronica ideilor științifice” și „Civilizații străvechi”. În 1988, împreună cu P. M. Băcanu, Anton Uncu și Tia Șerbănescu, plănuiește tipărirea unei publicații clandestine anticomuniste. Grupul este deconspirat și șpaturile primului număr descoperite. Mirela Roznoveanu e anchetată (aprilie 1989) și, în final, i se desface contractul de muncă. Între aprilie și decembrie 1989 e redactor la *Muncitorul sanitar*, o foaie a Ministerului Sănătății. În tot acest timp i se interzice dreptul de semnătură în presa literară. A

ROZNOVEANU Mirela (numele la naștere: Roznovschi), n. 10 aprilie 1947,

... așă cum în
uzia armoniei între
și nu sunt“).

făcut parte din grupul care, în 21-23 decembrie 1989, a preluat ziarul *România liberă*, transformându-l în primul cotidian independent și anticomunist din România. E publicist comentator, membru în Consiliul de conducere al ziarului și al Societății „R” (decembrie 1989-ianuarie 1991). Membru fondator al Alianței Civice. În 1991, după alte represii și amenințări cu moartea, părăsește țara și se stabilește în Statele Unite. Translator la biroul de avocatură „Salzman, Ingber & Winer” din New York (1991-1992); asistentă la New York University School of Law Library, New York (1992-1996). Începând cu 1996, cercetător în domeniul dreptului internațional și comparat, cu titlul de profesor asistent la Facultatea de Drept de la New York University. În țară, a colaborat la *Tomis, România literară, Luceafărul, Viața Românească, Vatra, Convorbiri literare și Argeș*. După stabilirea în Statele Unite, colaborări la *Lumea liberă* (New York) și, cu articole și cronici de carte din domeniul juridic, la *International Journal of Legal Information, American Journal of Comparative Law* etc. A colaborat, de asemenea, la emi-

siunile culturale de la Posturile de Radio BBC și Vocea Americii. Debutează în revista *Tomis* (1970), la rubrica de recenzii intitulată „Spectrum”. Debut editorial cu volumul *Lecturi moderne* (1978), urmat de studiul monografic *Dumitru Radu Popescu* (1981) și eseurile despre *Civilizația romanului* (I *Rădăcini*, 1983; II *Arhitecturi epice*, 1991). Autoare a romanelor *Totdeauna toamna* (1988), *Platon* (1996), *Viața pe fugă* (1997) și a volumului de poeme *Învățarea lumii* (1998). În iulie 1990, e invitată de Consiliul Europei la Innsbruck (Austria) să depună mărturie despre mineriada din iunie 1990 și despre situația politică din România. În perioada iulie-august 1990, la New York, Washington și Philadelphia, are mai multe întâlniri cu senatori, kongresmeni și personalități ale exilului românesc din Statele Unite. Îl însoțește pe Regele Mihai în vizita de două săptămâni pe continentul american (aprilie 1991) și scrie despre acest eveniment în *România liberă* și *Lumea liberă* din New York. În mai 1991, este invitata Asociației pentru Democrație din Zürich și Berna (Elveția). Interviuul pe care-l ia, cu acest prilej, Regelui Mihai, refuzat la București de *România liberă*, este tipărit într-o publicație de la Brașov. În „puținătatea temporală” a vieții, zbuciumata biografie a Mirelei Roznoveanu echivalează cu o misiune asumată și exemplar îndeplinită.

Toate volumele Mirelei Roznoveanu au o istorie pe care doar „cumplitele vremi”, invocate și de cronicar, o pot explica. Pentru *Lecturi moderne* (1978), din cauza textului despre Eugen Barbu (aflat în stare de beligeranță cu Marin Preda), i se refuză premiul de debut al Uniunii Scriitorilor. Început în 1978, eseuul despre *Dumitru Radu Popescu*, apărut în 1981, cu puțin timp înainte ca pozatorul să fie impus

președinte al aceleiași Uniuni, este interpretat ca un gest de conformism. Romanul *Totdeauna toamna* apare în 1988, fără unul din capitolele esențiale, pe care autoarea e nevoită (pentru completare) să-l trimită confrăților în copie dactilografiată. Ca repercusiune pentru articolele din *România liberă*, în 1990, se încearcă distrugerea, în tipografie, a tomului doi din *Civilizația romanului* (1991), salvat prin bunăvoința unor lucrători de la fostul Combinat al Casei Scânteii („crede valurilor“, spunea tot cronicarul). *Platon*, roman scris în 1989-1990, e scos într-un tiraj confidențial, în 1996. Editura care a tipărit *Viața pe fugă* (1997) falimentează, abandonând întregul tiraj într-un depozit (cartea nemaiajungând, evident, în librării). După zece ani de așteptare la Editura Eminescu (1980-1989), volumul de poeme *Învățarea lumii* e distrus în cules (1990), manuscrisul recuperat fiind publicat abia în 1998. Cu adevărat vremi „de griji și de suspine“. Larga respirație a ideilor și neobișnuita bucurie a întâlnirii cu textul, face din *Lecturi moderne* (1978) un teritoriu egal împărțit între imaginația critică și instinctul afectiv, domolit în albia unei sensibilități rareori cenzurate. Asociațiile spontane și fragmentul, adăugate altor „promisiuni abile de unicitate“, lasă să se întrevadă totuși dialogul operei cu timpul în secvențe impuse de adevărul literaturii și de importanța mesajului. În *Luceafărul* lui Eminescu, reala tensiune ar sta în „drama de cunoaștere, figurată prin intermediul feminității“ (supralicitarea călătoriei cosmice a astrului lăsând în umbră tragedia condiției umane). Poemul e, prin urmare, o „alegorie a sufletului“ (expresia lui De Sanctis), visând un „empireu al revelației“, pe un drum structurat în trei trepte: a „materiei perisabile“ (spiritualitatea rudimentară), a artei, „frumosul disprețuindu-și nemurirea“ și, în

sfârșit, a împlinirii apoteotice în lumina pură și rece a contemplației desăvârșite. Definierea eternului feminin „din perspectivă pur spirituală“ e asociată, astfel, crizei lumii (contingentului) și aspirației înfrânte spre zonele inaccesibile ale Demiurgului. La Gib. I. Mihăescu, existența umană se desfășoară invariabil în spațiul închis al „celulei de sticlă“, singura oază de intimitate în care se consumă „paroxismul senzorial“ și obsesia transcendentă (ca experiență absolută) a personajelor. Autorul experimentează „transmutații“ de sensibilitate într-o lume puternic erodată, moral, mediocră și inertă. Cruzimea exercițiului de laborator e, pentru scriitor, un mijloc de a se distanța, prin ironie și fantastic, de ținuturile joase ale trivialului și ale iluziei erotice. Fiindcă spațiul închis este șansa celui lipsit de libertate de a dialoga cu sine pe tema libertății. Seducția *Jocului secund* de Ion Barbu își are sursa „într-un gen de blocaj emoțional“, o atmosferă stranie rezultată din coloritul metafizic al reprezentărilor (universul mineral și poezia, racordate la același concept de „ordine și rigoare subînțeleasă“, și la o singură structură, cea cristalină). Reportajele lui Geo Bogza sunt mai degrabă „aventuri pe cont propriu“ și manifestări lirice, decât viziuni grandioase ale unei realități brutale, ceremonios îmbrăcate în retorica somptuoasă de reverii și exotisme, cu grijă substituite „geamătului continentelor“ și „stării sălbatece“ a timpului. Lamentația ca mod de integrare în prototip (la Zaharia Stancu), importanța confesiunii în depășirea filsofiei anonimatului (la Marin Preda), „tensiunea ondulatorie“, figurată prin metafora adâncului, a concretului real și a legii, în proza lui Al. Ivăsiuc, sau discrepanța dintre „rolul istoric“ și valoarea poeziei lui Nichita Stănescu sunt tot atâtea intuiții remarcabile într-un dialog critic lipsit de inhibițiile debutului și de com-

plexele pădurii de simboluri. Schița viitorului studiu monografic *Dumitru Radu Popescu* (1981) datează din 1978 (*D. R. Popescu și romanul modern* din volumul *Lecturi moderne*), unde principalele repere analitice sugerau aceeași prospectare a labirintului și a omului problematic: „percepția lirică nediferențiată a lumii“, sursa folclorică a procedeelelor epice, „multiplicarea centrelor de perspectivă“, textul devorat de context, dilatarea viziunii până în preajma coșmarului și a fabulosului, „opacizarea personajului narator“ și „comedia echivocului“. Nuvela, romanul și teatrul sunt văzute în tripla ipostază de „spectacol plastic al degradării“ (inclusiv a cunoașterii), „luxuriantă imagistică“ și înscenare a unor drame rezolvate în lungi investigații puternic afectate politic și moral. Căutarea adevărului fiind mai simplă decât apărarea lui, înclinațiile justițiare ale prozatorului se opresc însă, fără excepție, în pragul a ceea ce „nu se poate explica și nu se poate spune“. Epic e vorba de o ambiguitate în care vânătoarea (fie și regală!), istoric, s-a dovedit a nu fi întotdeauna o pură ficțiune cinegetică. În *Civilizația romanului* (I *Rădăcini*, 1983, II *Arhitecturi* epice, 1991) scrieri vechi, generic considerate „formă ideală, purtătoare a civilizației spirituale“, sunt reinterpretate cu dezinvoltura cititorului modern de romane. Sfera conceptului se extinde până la a cuprinde moduri universale de gândire, prezervate ca orizonturi de așteptare în evoluția umanității. Cartea e o lucrare teoretică și una aplicată, în același timp, urmărind punerea în lumină a rădăcinilor romanului „în texte epice în general cu o înfățișare derutantă, ambiguă, compozită (și) greu definibilă“ (texte convențional numite *himere*, altfel spus „romane prototipice prin care se exprimă o civilizație“). Astfel concepută, noțiunea de roman trimite mai întâi la cultura asiatică,

într-un gest polemic de a surmonta vechi prejudecăți de istorie literară (fixarea datei de naștere a genului în secolul al XVIII-lea european). Sugestiile se află la Tzvetan Todorov și Gérard Genette: romanul e mai degrabă o funcție și o atitudine (nativ) existențială, întrucât orice operă își transcend genul și orice gen scapă simplelor determinări istorice. Practic, sunt „înscrise în estetic“ lucrări, tradițional, străine ficțiunii: *Ramayana*, *Ghilgameș*, *Cartea morților*, *Biblia*, *Coranul*, *Metamorfozele* lui Ovidiu, *Confesiunile* lui Aurelius Augustinus, *Istoria secretă* a lui Procopius din Caesarea etc. Citită invers, civilizația romanului ar fi romanul civilizațiilor: indiană, sumeriană, arabă, chineză, africană, ebraică, latină, japoneză, greacă, bizantină și europeană, reflectate toate într-o „formă estetică integratoare“. Ele sunt modele teoretice, arhitecturi sau sisteme elaborate prin conlucrarea (de tip romanesc) a unor factori de natură istorică, mitic-simbolică și psihologică (aventura având rolul „pragurilor de geneză“ și a deschiderilor succesive spre noile dimensiuni încorporate evoluției). Scriind despre așa-zisele romane de ieri, Mirela Roznoveanu gândește existențele de astăzi, rătăcind în aceeași lume „schimbătoare și mereu întoarsă pe dos“ despre care atât de plastic scria cu aproape o mie cinci sute de ani în urmă Procopius din Caesarea. Ea rămâne o teoreticiană a romanului și în *Totdeauna toamna* (1988), scriere polemică despre „structura de adâncime“ a limbajului și a comunicării, ucisă de incoerența, vulgaritatea, platitudinea, dizgrațiosul și anarhicul lumii moderne. Personajele sunt prizonierii conceptelor (transmisiune, vibrație, performanță, simetrie, expansiune) și se comportă mimetic în relație cu enunțul metafizic. Sunt, altfel spus, ilustrări ale unei ordini cosmice manifestate variabil și discontinuu, într-un univers

degradat prin repetabilitate. Evadarea din sistem și „transgresarea limitelor“ rămâne un deziderat, rivalizând doar cu iubirea ca miracol al „clipei de echilibru“. Granița invocată dintre două structuri mentale (cea europeană și cea asiatică) nu face decât să amplifice, dintr-o altă perspectivă, senzația de înstrăinare și criză existențială. Romanul visat e unul scăpat de tirania gustului, dezvoltat pe ramificații tensionale și idei modulate, ca variante de lectură, concretizate totuși în imagini epice. *Platonina* (1996) e o parabolă. Solistă la Cluj, apoi la Constanța, eroina e misterul, boala, irealitatea lumii izbăvită și distrusă prin iubire. E un rug aprins („un fel de combustibil psihologic“) al supraviețuirii în și prin puterea dragostei. Victimele ei (Marian, Octav, Adrian, Jean, Matei și Virgil) sunt jertfele inutile ale unor utopii politice, sentimentale, metafizice și sociale. Singură ea rămâne, dincolo de oameni și de timp, idealitatea unui vis de mântuire: ieșirea din aproximativ, fragmentar și mediocru prin sfidarea eternității (în roman, pustiuul mării). *Platonina* se întoarce în moarte, „punctul generator“, cum ar fi spus Călinescu, al artei și al vieții. Dedublarea din romane (ultimul, *Viața pe fugă*, 1997) se continuă în poezie: pe de o parte, regresivne în „cămările inimii“, în sinele amenințat și în lumina pietrificată“, pe de alta, părăsirea „zidului de trestie“, eterizarea prin simțuri și trecerea hotarelor albastre. Solitudinea ființei și „iluzoria deschidere“ sunt cele două nopți între care suferă captiv visul materiei transfigurate: „Între mine și mare stau țărushi sculptori/plasa de sârmă ghimpată a sentimentelor interzise“. Labirint al spaimei, spațiul bântuit de neliniști, melancoliile însângerate, semnele de zădărnice și dezastrele solitare sunt acceptate cu conștiința iremediabilei înfrângeri și văzute ca un templu al celebrării haosului. *Învățarea lumii* (1998) e

acest strigăt al absenței („nu te mai gândi la aripi imaginare“), ca un foșnet al cerului și ca o lacrimă înmugurită în rana trupului învins.

OPERA: *Lecturi moderne*, eseuri critice, București, Editura Cartea Românească, 1978; *Dumitru Radu Popescu*, studiu monografic, București, Editura Albatros, 1981; *Civilizația romanului. I Rădăcini*, București, Editura Albatros, 1983; *II Arhitecturi epice*, București, Editura Cartea Românească, 1991; *Totdeauna toamna*, roman, București, Editura Cartea Românească, 1998 („reconstituit așa cum a fost“, romanul e republicat în 1999, sub titlul *Timpul celor aleși*, București, Editura Univers); *Platonina*, roman, București, Editura Sirius, 1996; *Viața pe fugă*, roman, București, Editura Sirius, 1997; *Învățarea lumii*, poeme, București, Fundația Luceafărul, 1998.

REFERINȚE CRITICE: Elena Tacciu, în *Ramuri*, nr. 6, 1979; Laurențiu Ulici, în *România literară*, nr. 14, 1979; Gh. Grigurcu, în *Vatra*, nr. 10, 1979; Vasile Chifor, în *Viața Românească*, nr. 2, 1980; Zaharia Sângeorzan, în *Cronica*, nr. 14, 1980; Mihai Dinu Gheorghiu, în *Convorbiri literare*, nr. 9, 1981; Mircea Iorgulescu, în *România literară*, nr. 38, 1981; Tania Radu, în *Flacăra*, nr. 37, 1981; Vlad Sorianu, în *Ateneu*, nr. 4, 1981; Sultana Craia, în *Luceafărul*, nr. 37, 1982; Vasile Chifor, în *Viața Românească*, nr. 6, 1983; Gh. Grigurcu, *Între critici*, 1983; Hristu Căndroveanu, în *România literară*, nr. 31, 1984; Liviu Petrescu, în *Tribuna*, nr. 20, 1984; Mihai Ungheanu, în *Luceafărul*, nr. 22, 1984; Vladimir Bălănică, în *Tomis*, nr. 7, 1986; Vasile Macovicu, în *Luceafărul*, nr. 37, 1986; Geo Vasile în *Luceafărul*, nr. 37, 1997; Gabriel Pleșea, *Scriitori români la New York*. Interviuri, fragmente de

RUSU

operă, semnalările criticii, 1998; Ion Roșioru, în *Convorbiri literare*, februarie, 1999; George Pietraru, în *Romanian Journal* (New York), 2 iunie 1999; Titu Popescu, în *Dorul*, februarie 1999; Dan Cristea, în *Lumea liberă românească*, nr. 557, 1999.

AUREL SASU

**DICȚIONARUL
SCRITORILOR ROMÂNI
DIN STATELE UNITE ȘI CANADA**

**EDITURA ALBATROS
BUCUREȘTI • 2001**